

Kakšnega predsednika republike si želim(o): Moralna avtoriteta, ki pozitivno vpliva na vse

Marko Pavliha

Sobotna priloga Dela, 3. november 2012, str. 15

Na Martinovo bodo trije, od vseh zdah upehani maratonci končno prispeli na cilj; od nas, razburjenega občinstva je odvisno, ali bodo morali preteči še en krog. A poprej bo še mnogo medijskega rompompoma, ker gre za najbolj prestižno politično lovoriko, četudi ima predsednik republike po ustavi bore malo formalnih oblastniških vzvodov. Vrhovno postavu so ob osamosvojitvi menda pisali z bojznijo, da bi imela konkretna oseba preveč pristojnosti, zato jo nekateri šegavo imenujejo *Lex Kučan*, ker lahko predsednik opravlja predvsem reprezentativne in protokolarne funkcije, za razliko od nekaterih primerljivih držav - denimo Nemčije, Italije, Madžarske, Češke in Estonije -, kjer je njegov položaj močnejši. Z zakoni se sicer večajo njegova pooblastila predvsem glede predlaganja kandidatov za vidnejše domače in mednarodne pozicije, vendar ima končno izbiro drug organ, največkrat parlament. Predsednik predstavlja Slovenijo in je vrhovni poveljnik obrambnih sil; takisto razpisuje volitve v državni zbor, razglašča zakone, imenuje državne funkcionarje, postavlja in odpokliče veleposlanike ter poslanike republike in sprejema poverilna pisma tujih diplomatskih predstavnikov, izdaja listine o ratifikacijah, odloča o pomilostitvah, podeljuje odlikovanja in častne naslove ter opravlja druge zadeve, predpisane z ustavo.

Bistvo je zapisano v ustavni prisegi

Srž predsedovanja pa ni mogoče razbrati iz taksativnega naštevanja pooblastil, temveč iz enega samega pomenljivega odstavka stočetrtega člena ustave. Ker so že zdaj finalisti znani (med njimi žal ni dame), lahko napovemo, da ga bo eden od njih takole svečano recital:

»Prisegam, da bom spoštoval ustavni red, da bom ravnal po svoji vesti in z vsemi svojimi močmi deloval za blaginjo Slovenije.«

Ključna misija predsednika je torej dosledno zavzemanje za pravno državo - ravnanje v skladu z ustavo, zakoni in drugimi predpisi, visoka etičnost in moralnost ter maksimalno prizadevanje za narodov blagor. Že od antične rimske ere dalje velja, da nepoznavanje prava škoduje, zato se malce pristransko in hkrati retorično sprašujem, ali ne pomeni pravniška izobrazba - od vsebinskega razumevanja temeljnih človekovih pravic in svoboščin do mednarodnih konvencij - določene prednosti pri potegovanju za najvišje državniške položaje? Praksa iz tujih političnih logov prikimava.

V Snojevem slovenskem etimološkem slovarju je pojasnjeno, da *vest* ni le novica, temveč zlasti zavest o moralni vrednosti lastnega ravnanja, *conscientia* po latinsko. Izraz *blaginja* ni posrečen, ker ga kot blago in dobrine razjeda tržno-denarna rja, zato bi bilo bolje govoriti o *sreči*, ki je nenazadnje izrecno poudarjena v ameriški deklaraciji neodvisnosti in drugih tujih pravnih aktih. Slično bi morali okrcati pridevnik *vrednostni*, kadar se družijo z moralo ali etiko, ker preveč spominja na vrednost in ceno nečesa, kar je mogoče kupiti, zato je primernejši adjektiv *vrednotni*.

Kako lahko predsednik republike pripomore k osrečevanju čim večjega števila ljudi, ne da bi pri tem ravnal utilitaristično? Naj bo vizija še tako utopična, brez nje tudi v politiki niso možni kvantni preskoki, zato morajo biti na posvečenem cilju zaobjeti *vsi* ljudje, kot je recimo obratno skrajno neetično, da želimo prepoloviti število smrtnih žrtev na cestah, namesto da bi stremeli k ničelnemu rezultatu.

Za pomoč pri iskanju odgovora sem izbral tri kategorije lastnosti, ki se mi zdijo odločilne pred odhodom na volišče: etičnost, modrost in neodvisnost predsednika republike.

Etičnost

Pogosto besedičimo, da naj bo predsednik države moralna avtoriteta, ki pozitivno vpliva na vse ljudi, začenši s političnimi in gospodarskimi akterji. Vrednote so vezivo družbe in hkrati njena vest, zato bi nam moral predsednik služiti za zgled kot sočuten, človekoljuben, sonaraven, prijazen, moder, pravičen, pošten, iskren, skromen, odgovoren, odločen, preudaren, zmeren, ustvarjalen in dostojanstven človek. Vselej naj ravna etično in moralno v skladu s svetovnim etosom, brez katerega ne bomo zmogli prebroditi planetarne krize. Gre za moralni kompas, ki ga Hans Küng že desetletja utemeljuje s šestimi vrednotami: človeškost, zlato pravilo, nenasilje, pravičnost, resnicoljubnost in partnerstvo med moškim in žensko. Še posebej je pomembno zlato pravilo vzajemnosti, da naj se slehernik obnaša do sočloveka prav tako kot to pričakuje od njega, kar je skupno človečansko izhodišče domala vsem religijam, svetim knjigam in etičnim naukom. »Vse, kar želite, da bi ljudje vam storili, storite tudi vi njim!«, denimo piše v krščanski bibliji; dobremu predsedniku bo ta zapoved bistveno pomembnejša od neke pozlačene fiskalne številke z odstotki, ki baje sodi v ustavo. To je pristna ljudskost, namesto prepira o naših in vaših, rdečih in belih, partizanih in domobrancih, zvezdah in lunah, pri čemer ne zaležeta niti pitje in petje na veselicah ob kimajočih prilizovalcih in spogledljivih tovarišicah.

Človek je bitje sedanjosti iz preteklosti za prihodnost, nas je lepo opisal Anton Trstenjak. Kdor doseže sožitje vseh treh dimenzij, je srečen in zatorej zmožen osrečevati druge.

»Vendar pa se mi zdi, da je *ravno* zdaj, *ravno* ob tem viharnem času potrebno govoriti o slovenskem ljudstvu in o slovenski kulturi«, je v Trstu spomladi 1907 začel svoj prvi tamkajšnji nastop Ivan Cankar. Mar se je po krepkih stotih letih kaj predrugačilo, ali ni še bolj pomembno, da negujemo slovenski jezik, knjige, časopise, umetnost, kulturo, domoljubje in medkulturni dialog, da se spodobno pogovarjamo o vseh rečeh, namesto da slovensko samobitnost tlačimo pod kapitalsko preprogo in jo davimo do umirajoče agonije? Nekaj let kasneje in skoraj stoletje pred Naomi Klein je pisateljski velikan takole ošvrknil krotovičenje socialne države, kar bi si moral zapomniti vsak novodobni politik: »Uredba družbe, tista uredba, ki je dodelila vse bogastvo zemlje in vse sadove človeškega uma kapitalu brez imena ter mu zaslužnjila človeštvo, je izvirnik vsega hudega; in posamezna krivica, ki se pokaže očem na cesti, je nenadoma čisto malenkostna, navidez skoraj slučajna in zadobi svoj pravi pomen šele v zvezi s celotno, vesoljno krivico.«

Želim si takšnega predsednika, ki se ne bo nečimrno naslajal nad svojo zunanostjo pred kopalniškim ogledalom in na televizijskem ekranu, temveč ga bo iskreno zanimalo, kakšna je njegova resnična podoba v ljudskih očeh in srcih. Ne sme zlorabljeni nobenih nalezljivo omamnih substanc, ne dovoljenih, še manj prepovedanih, in naj se drži načela, da zdrav duh tiči v čilem telesu, toda naj ne bo obseden s športom, ker je tudi to škodljiva zasvojenost. Če ravno spoštujem različnost in sem podprl nesojeni družinski zakonik, bi imel za naj-komandanta raje človeka, ki živi v klasični zakonski skupnosti moškega in ženske z otroci, svojimi ali posvojenimi. Družina je namreč družbena molekula, katere atomi so v hudi stiski, kar pogubno maliči narodno nataliteto in čvrstost večjih družbenih entitet.

»Moža meriš najbolj pravično po njegovem vedenju z dekletom in z ženo«, je nekoč pripomnil genij z Vrhnike, sam pa dodajam, da verjamem v neločljivost zaobljubljenega sobivanja z družico vse do slovesa s tega planeta.

Modrost

Modrega predsednika bi morala krasiti žlahtna spojina razumske, čustvene in duhovne inteligence, celostnega znanja, veščin, izkušenj in moralnih vrlin. Ker ga mnogi malikujejo kot nadčloveka, naj bo vnet humanist, poliglot in polihistor. Zdrav in srčen razum naj ga sili, da se zavzame za uvedbo osnovnošolskega programa oblikovanja osebnosti, za nenehno vsestransko izobraževanje, znanost in razvoj, kar je usodnega pomena za naše narodnostno preživetje. Neskončno predano mora garati za medgeneracijsko solidarnost, ki je predpogoj za pravičnejši pokojninski sistem, odpravo revščine, zaposlovalno reformo in druge družbene izboljšave.

Neodvisnost

Za predsednika republike naj še strožje velja obča pripadnost, nevezanost in neodvisnost, kar sicer ustava nemočno in brez sankcij zahteva od poslancev, da so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila. K sreči predsednika ne utesnjuje noben koalicijski jarem, lahko pa bi mu strici in kašna tetka iz ospredja opasali drugačne politične okove in ga napravili za svojega oprodo, zato je najbolje, da ni član nobene stranke. Po Albertu Camusu so politične stranke pogoj demokracije, a lahko postanejo tudi njen glavni problem. Slično meni France Bučar, ko opozarja na neukročeno partitokracijo in pristavlja, da ni parlamenta brez svobode poslanca, kar toliko bolj drži za predsednika države.

Za koga bomo torej volili? Vsak naj skrbno pretehta lastno odločitev in jo na volitvah formalizira, kajti malodušna volilna abstinenca bo zgolj še ena potencialno boleča granitna kocka na poti proti slovenski nesreči.